

No ĢMO brīvas teritorijas

Publicēts: 08.02.2020.

Ģenētiski modificēto kultūraugu audzēšanas ierobežojumi pašvaldībās

Saistībā ar 2009.gada 18.jūnijā un 1.decembrī veiktajiem grozījumiem Ģenētiski modificēto organismu aprites likumā un šajos grozījumos noteiktajām tiesībām pašvaldībām pēc savas iniciatīvas vai uz personas priekšlikuma pamata ar pašvaldības saistošajiem noteikumiem noteikt aizliegumu ģenētiski modificēto kultūraugu audzēšanai attiecīgajā administratīvajā teritorijā vai tās daļā pirms šo noteikumu pieņemšanas informējot sabiedrību un publicējot paziņojumu par nodomu noteikt aizliegumu pašvaldības izdotajā laikrakstā, kā arī ievietojot minēto paziņojumu savā mājaslapā internetā un nosūtīt informāciju par šo paziņojumu Zemkopības ministrijai un Vides ministrijai, kas šo informāciju ievieto savās mājaslapās internetā (22.pants. Ģenētiski modificēto kultūraugu audzēšanas ierobežojumi) VARAM ir ievietojusi šo pašvaldību [karti](#) vizuālajai informācijai (karte atjaunota 16.03.2016.)

Latvija turpina virzību veidot valsti brīvu no ĢM (turpmāk- ģenētiski modificētu) kultūraugu audzēšanas pielietojot piesardzības principu, lai novērstu riskus videi, t.sk. bioloģiskai daudzveidībai, cilvēku un dzīvnieku veselībai, kā arī balstoties uz savām zemkopības tradīcijām, attīstot vietējo demokrātiju un izmantojot ES un nacionālajā likumdošanā noteikto regulējumu.

Kas ir ģenētiski modificēti organismi (turpmāk - ĢMO)?

ĢMO ir organismi, kuru ģenētisko materiālu mākslīgi modificē, piešķirot tam jaunas īpašības (piemēram, lai palielinātu auga izturību pret slimībām, kukaiņiem vai sausumu, uzlabotu pārtikas kvalitāti, palielinātu kultūrauga ražīgumu).

Kuri augi visbiežāk tiek ģenētiski modificēti?

Kukurūza, kokvilna, sojas pupas, eļļas rapsis un cukurbietes.

Vai ĢMO ir atļauti Eiropas Savienībā?

Lai audzētu un izplatītu importētus ĢMO Eiropas Savienības teritorijā, nepieciešama ES atļauja, par kuras piešķiršanu tiek lemts pēc risku novērtējuma veikšanas.

ĢMO audzēšana ES

ES kopš 1998. gada ir atļauta tikai viena veida ģenētiski modificēta kukurūza — MON 810. 2013. gadā to pārsvarā audzēja Spānijā un mazākos apjomos vēl četrās valstīs – Portugālē, Čehijā, Rumānijā un Slovākijā. Pašlaik ir iesniegti jauni pieteikumi par ĢMO audzēšanu ES, tostarp pieteikums par kukurūzas MON 810 atļaujas atjaunošanu.

Situācija ES

Pašlaik jau 19 ES dalībvalstīs, arī Latvija, ir pieprasījušas tās izslēgt no to astoņu ĢM kukurūzas šķirņu audzēšanas ģeogrāfiskajiem apgabaliem, kuru audzēšana ir atļauta ES vai kuru atļauja tās audzēt vēl tiek izskatīta.

Riski

Atšķirībā no tradicionālās selekcijas, gēnu inženierija rada jaunus organismus, kādi dabā nepastāv, un tas saistīts ar veselības un vides riskiem.

Lielākie uzņēmumi, kas izstrādā un izplata ģenētiski modificētus kultūraugus, vienlaikus ir vadošie lauksaimniecības ķīmikāliju ražotāji: Monsanto, BASF, Bayer, Syngenta. Turklāt Monsanto ir arī lielākā sēkļu kompānija pasaulē, kurai pieder 35% pasaules sēkļu tirgus.

Šobrīd 99% no komercializētiem ĢM kultūraugiem ir modificēti, lai tie būtu izturīgi pret herbicīdiem (lielākoties pret Monsanto

ražoto Raundapu) vai lai tie paši izdalītu toksīnu pret noteiktiem kukaiņiem, nevis lai tie būtu auglīgāki vai uzturvielām bagātāki. Ar ĢM kultūraugu ieviešanu Latvija var neatgriezeniski zaudēt savu ekoloģiskās produkcijas ražotājas un eksportētājas valsts pozitīvo tēlu pasaulē un reizē ar to arī perspektīvu savai izaugsmei darbojoties šajā zaļās ekonomikas nišā. Svarīgi apzināties, ka mūsu valsts spēja konkurēt ĢMO produktu tirgū salīdzinājumā ar lielvalstīm, kas šādas ĢM tehnoloģijas jau pielieto, ir niecīga.

Vides riski

ĢM kultūraugi var sakrustoties ar tradicionālajiem kultūraugiem un savvaļas augiem, kā arī var notikt ģenētiski modificēto gēnu pārnese uz augsnes baktērijām un dzīvniekiem, kas var ietekmēt bioloģisko daudzveidību un ekosistēmas.

ĢM augu audzēšana ir cieši saistīta ar intensīvo lauksaimniecību. Vēl nav pierādījumu vai ĢM tehnoloģijas ir videi un cilvēkam drošas.

Ekonomiskais novērtējums

Rīgas Tehniskās universitātes asociētā profesora J.Vanaga vadībā 2007.gadā tika veikts ZM subsidētais zinātniskais projekts "Ģenētiski modificēto kultūraugu audzēšanas ekonomiskais novērtējums Latvijā". Saskaņā ar pētījuma datiem var secināt, ka ĢM kultūraugu audzēšana Latvijā ir ekonomiski neizdevīga, jo kopējie ieņēmumi, kas tiktu iegūti no ĢM kultūraugu audzēšanas, būtu mazāki par kopējiem ražošanas izdevumiem. Pie izdevumiem jāpieskaita arī ĢM kultūraugu audzēšanas, novākšanas, glabāšanas, transportēšanas, pārstrādes un realizācijas procesa uzraudzīšana, kas būtiski palielina izdevumus.

Alternatīvas

Latvijai, ņemot vērā Eiropas Savienības mērogā saglabātās nozīmīgās bioloģiskās daudzveidības un vides vērtības, ieviesto piesardzības principu, lai novērstu riskus cilvēku un dzīvnieku veselībai, augsnes nepiesārņotību, bioloģisko zemnieku saimniecību specifiku un kapacitāti, ir nepieciešams vairāk orientēties uz ekoloģiskās pārtikas audzēšanu, kas ES kopējā tirgū ir konkurentspējīga.

Ekoproduktiem, pretstatā ģenētiski modificētajiem produktiem, viennozīmīgi būs perspektīva noieta tirgos pasaulē. Būtiski, ka ekoproduktu ražošanas procesiem ir raksturīga zema ietekme uz vidi, ekosistēmām un bioloģisko daudzveidību.

[Ģenētiski modificēto organismu aprites likums](#)

Latvijā spēkā ir Ģenētiski modificēto organismu aprites likums, kura 22. panta otrā daļa nosaka, ka pašvaldības pēc savas iniciatīvas vai uz personas priekšlikuma pamata ar pašvaldības saistošajiem noteikumiem var noteikt aizliegumu ĢM kultūraugu audzēšanai attiecīgajā administratīvajā teritorijā vai tās daļā.

Pašvaldība lemjot par aizliegumu ĢM kultūraugu audzēšanai attiecīgajā administratīvajā teritorijā vai tās daļā, aizliegumu var pamatot ar sekojošiem argumentiem:

- sociālekonomiskie aspekti (piemēram, iedzīvotāju aptaujas rezultāti konkrētā pašvaldībā, ekonomiskā ietekme uz bioloģiskajiem, konvencionālajiem lauksaimniekiem, ja konstatē ĢMO piejaukumu);
- vides aspekti (aizsargājamās zonas, krustziežu klātbūtne, aplūstošas teritorijas);
- lauksaimnieciskās darbības metodes (piemēram, attīstīta bioloģiskā lauksaimniecība).

Atbilstoši likumam aizliegums tiek noteikts uz laiku, ne īsāku kā uz pieciem gadiem. Pirms saistošo noteikumu pieņemšanas pašvaldība publicē paziņojumu par nodomu aizliegt ĢM kultūraugu audzēšanu.

<https://www.varam.gov.lv/lv/no-gmo-brivas-teritorijas>